

Dr. sc. Maja Pilić*

DUGOTRAJNOST KAZNENOG POSTUPKA KAO OKOLNOST PRI ODMJERAVANJU KAZNE U SLUŽBI ZAŠTITE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Autorica se u radu bavi pitanjem dugotrajnosti kaznenog postupka i pristupa mu iz dva kuta. Jedan se odnosi na relevantnost trajanja kaznenog postupka kao okolnosti važne pri odmjeravanju kaznenopravne sankcije počinitelju u domaćem pravu. Drugi je važnost tog pitanja za ostvarivanje konvencijskog prava na pošteno suđenje, koje uključuje pravo na suđenje u razumnom roku. Razlog je to što, bez obzira na pretpostavku nevinosti, samo vođenje kaznenog postupka protiv određene osobe predstavlja zadiranje u njezina osobna prava, pravo na slobodu, pravo na rad i sl. Stoga se ovim radom nastojalo uvidom u sudsku praksu odgovoriti na pitanje uvažava li se dugotrajnost kaznenog postupka kao olakotna ili otegotna okolnost pri odmjeravanju kaznenopravne sankcije te hoće li se raditi o povredi konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku ako je nacionalni sud pravilno vrednovao okolnost dugog trajanja kaznenog postupka pri odmjeravanju sankcije. Iako neharmonizirana, sudska praksa potvrdno odgovara na to pitanje. To u konačnici znači da se u domaćem pravu, neovisno o sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, kao „dodatno“ sredstvo uzima i okolnost trajanja kaznenih postupaka pri odmjeravanju kazne počinitelju. Navedeno je „sredstvo“ u službi zaštite konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku te se u konačnici reflektira i na izbor vrste i mjere kazne.

Ključne riječi: pravo na suđenje u razumnom roku, dugotrajnost kaznenog postupka, olakotna okolnost, zastara kaznenog progona, načelo individualizacije

* Dr. sc. Maja Pilić, naslovna docentica Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu; maja.pilic@unist.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1979-3023>

1. UVOD

Pravo na pošteno suđenje, kako izvorno glasi naziv iz (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija),¹ sadrži pravo svake osobe protiv koje je podignuta optužnica da joj sudi nepristrani i neovisni sud pravično, javno i u razumnom roku. Ono je zajamčeno i glavnim međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima.² Upravo se sintagmom „u razumnom roku“ postavlja pitanje koji je razumni rok u kojem se neki kazneni postupak treba okončati prema tom konvencijskom pravu. Ta se sintagma različito tumači u poredbenom pravu, u rasponu od država koje polaze od pravnog standarda da se postupak mora završiti u razumnom roku, pravičnom roku i slično, do država poput Njemačke, koja se opredijelila za točno određivanje rokova trajanja sudskog postupka. Tako je naredbom (*Rechtsbefehl*) ministra pravosuđa od 26. kolovoza 2005. propisano trajanje prvostupanjskog postupka od 4,4 mjeseca te trajanje drugostupanjskog postupka od 7,1 mjeseca.³ Prema tumačenju odredaba Zakona o sudovima (dalje u tekstu: ZS)⁴ to bi bio rok od tri godine,⁵ premda taj zakon navodi da predsjednik suda ima dužnost brinuti se o predmetima u kojima postupak traje dulje od tri godine. Međutim, ZS ne specificira vrstu postupka, pa možemo reći da se taj rok jednako odnosi i na kaznene i na građanske postupke. S druge pak strane, ako krenemo od analize rokova koje propisuje Zakon o kaznenom postupku (dalje u tekstu: ZKP),⁶ za poduzimanje pojedinih procesnih radnji možda bismo mogli okvirno reći koje bi se vrijeme moglo smatrati vremenom u razumnom roku. Međutim, kazneno je pravo dinamično, raznoliko, i svaka kaznena stvar jedinstvena je sama po sebi. Stoga ne postoji neka matematička formula po kojoj bismo dobili točno vrijeme u kojem se svaki kazneni postupak mora okončati da bi se ispoštovalo navedeno konvencijsko pravo. Svakako, kazneni postupak ne može trajati neograničeno, što zbog mogućnosti nastupanja zastare, što zbog svrhe zbog koje se kazneni postupak vodi, pri čemu treba voditi računa da se ne vodi prebrzo zbog potrebe pravilnog utvrđivanja činjenica važnih za taj kazneni postupak.⁷

¹ Čl. 6.1. (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010.

² Čl. 14. st. 3. toč. c) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima; čl. 6.1. Konvencije.

³ Radolović, A., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 29, br. 1, 2008, str. 7, bilj. 10.

⁴ Zakon o sudovima, Narodne novine, br. 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020, 21/2022, 60/2022.

⁵ Čl. 31. st. 5. ZS-a.

⁶ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022.

⁷ Krapac, D., Trajanje kaznenog postupka i pravo na kazneno suđenje u razumnom roku,

Okončanje kaznenog postupka u primjerenom roku zahtjev je koji sadrže svi oblici kaznenog postupka,⁸ pa tako i naš mješoviti tip kaznenog postupka. No predugo vođeni kazneni postupci dovode u pitanje svrhu kažnjavanja i svrhu izricanja kaznenopravnih sankcija.⁹ Krivnja i svrha kažnjavanja predstavljaju temelje od kojih judikatura kreće i kojima se vodi pri odmjeravanju kazne,¹⁰ uz uzimanje u obzir svih okolnosti koje utječu na to da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža.¹¹ Da bi se zaštitilo konvencijsko pravo na suđenje u razumnom roku, potrebno je najprije iscrpiti sva domaća pravna sredstva za njegovu zaštitu. Stoga se ovim radom problematizira predugo trajanje kaznenog postupka kao okolnost važna za odmjeravanje kazne u svrhu zaštite konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku, odvojeno od pravnih sredstava koja propisuju ZS i ZKP. Pritom dugo trajanje kaznenog postupka kao okolnost za odmjeravanje kazne ne predstavlja pravno sredstvo, nego slobodno uvjerenje suda, koje omogućava da dugotrajni kazneni postupci utječu na odluku o kazni počinitelju. Predugo trajanje kaznenog postupka oprečno je temeljnim zahtjevima kaznenog procesnog prava da se postupak okonča bez odugovlačenja, a samim time i konvencijskom pravu na suđenje u razumnom roku. Sukladno tome, ovim se radom nastoji, uz teorijskopravnu analizu te uvidom u sudsku praksu, utvrditi uvažava li se dugo trajanje kaznenog postupka kao okolnost važna za odmjeravanje kazne, što bi za konačni ishod bilo i u služb zaštite konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku. Razlog je to što bi se okrivljeniku već u domaćem pravu u konačnoj odluci o vrsti i mjeri kaznenopravne sankcije odmjerila kao okolnost dugo trajanje postupka, zbog kojeg inače ima pravo podnošenja predstavke Europskom sudu za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP).¹²

2. PRETHODNA RAZMATRANJA O PRAVU NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Pravo na suđenje u razumnom roku nalazi se u okviru prava na pošteno suđenje iz čl. 6. Konvencije. Dakle, suđenje u razumnom roku samo je jedan aspekt poštenosti kaznenog postupka i treba se gledati u svojoj ukupnosti. Što-

Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, vol. 63, br. 1, 2013, str. 8.

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Loc. cit.*

¹⁰ Dragičević Prtenjača, M., Utjecaj (nemetodološkog) odmjeravanja kazne na (ne)ujednačenost sudske prakse u Hrvatskoj i narušavanje tekovine vladavine prava, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M. (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse. Liber amicorum Petar Novoselec*, Zagreb, 2019, str. 131.

¹¹ Čl. 47. Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, dalje u tekstu: KZ.

¹² Engl. *European Court of Human Rights*.

više, pojam pravičnosti/poštenosti kaznenog postupka uzima se kao procesni kriterij za razmatranje same strukture postupka.¹³ Bez ulaženja u ostale aspekte poštenosti suđenja, za ovaj je rad osobito važan aspekt razumnog roka, čija je svrha uvođenja jamčenje pravne sigurnosti, odnosno mogućnost dovoljno brzog rješavanja predmeta pred sudovima.¹⁴ Stoga je važno odrediti početak trajanja kaznenog postupka i njegov završetak te procjenu je li to vrijeme između početka i kraja kaznenog postupka razumno u svjetlu Konvencije, odnosno znači li prekoračenje rokova propisanih zakonom kršenje suđenja u razumnom roku prema Konvenciji. Pri tome treba kazati kako problem nerazumnog trajanja kaznenog postupka unutar načela poštenog suđenja normiranog u čl. 6. Konvencije čini oko 40 % prijavljenih povreda Konvencije.¹⁵

ESLJP je određivanje duljine trajanja kaznenog postupka u okviru konvencijskog razumnog roka tumačio kroz svoju dugogodišnju praksu, pa je tako njegovo uvriježeno stajalište da kazneni postupak treba početi od dana kad je osoba optužena za kazneno djelo. S obzirom na kompleksnost kaznenog postupka, odnosno njegove stadije, osoba može biti osumnjičena u pretkaznenom postupku, odnosno u stadiju istrage, što u praksi ESLJP-a znači da razumni rok može početi teći prije nego što predmet dođe pred raspravni sud, primjerice od trenutka uhićenja, ili pak od trenutka ispitivanja podnositelja zahtjeva kao svjedoka osumnjičenog za počinjenje kaznenog djela.¹⁶ Tako vremensko razdoblje na koje se primjenjuje čl. 6. Konvencije obuhvaća cijeli predmetni postupak, uključujući i žalbeni postupak, u koje ulazi i izvršenje presude. Nadalje, ESLJP ističe da bi zaštita prava na suđenje u razumnom roku trebala postojati i u slučaju odugovlačenja postupka od strane prvostupanijskih sudova.¹⁷

O razumnosti duljine postupka ESLJP je također postavio određene standarde kroz presude u kojima je potvrđeno da razumnost treba cijiniti s obzirom na okolnosti predmeta. Jednako tako, naglasio je da, unatoč tome što određene faze postupka mogu biti provedene iznimno brzo, ukupna duljina

¹³ Krapac, D., *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*, VIII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2020, str. 151.

¹⁴ Carić, M., Pojam načela pravičnog postupka pred kaznenim sudom, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 43, br. 2, 2006, str. 60.

¹⁵ Hinz, J., Angemessene Dauer von Strafverfahren ist einzelfallbezogen zu beurteilen, Beck-Aktuell Heute im Recht, dostupno na: <https://rsw.beck.de/aktuell/daily/magazin/detail/angemessene-dauer-von-strafverfahren-ist-einzelfallbezogen-zu-beurteilen> (2. 6. 2024.); vidjeti i podatke u: Konjić, Z., *Trajanje kaznenog postupka i pravo na suđenje bez zakašnjenja u Republici Hrvatskoj*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2000, str. 84–86.

¹⁶ Vidjeti st. 40. presude ESLJP-a Kalēja protiv Latvije, broj 22059/08, od 5. listopada 2017.

¹⁷ Odluke o obustavi kaznenog postupka, čak i ako postoji mogućnost da se postupak nastavi u kasnijoj fazi, znače da se naknadno razdoblje ne uzima u obzir pri izračunavanju duljine trajanja kaznenog postupka. Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (kazneni aspekt), 2022, str. 58, dalje u tekstu: Vodič.

trajanja postupka ipak može prekoračiti „razumni rok“. Glede okolnosti o ocjeni razumnosti roka ESLJP je u obzir uzimao čimbenike kao što su složenost predmeta, poput broja optužbi, broja okrivljenika i svjedoka, ponašanje podnositelja te postupanje nadležnih pravosudnih tijela. Tako je ESLJP kroz svoju praksu upozoravao na to da bez obzira na složenost predmeta postoje situacije u kojima dulja razdoblja neobjašnjene neaktivnosti ne može smatrati „razumnima“, kao u predmetu Adilletta protiv Italije,¹⁸ koji je trajao trinaest godina i pet mjeseci. Jednako tako, ESLJP je u predmetu Vidak protiv Hrvatske,¹⁹ koji je trajao više od jedanaest godina, utvrdio da su „*te okolnosti neprimjenjive na postupke koji se odnose na ratne zločine, koje se smatra postupcima iznimne prirode i čija se duljina stoga mora mjeriti u svjetlu razmatranja kao što su neprimjenjivost propisa o zastari na takve zločine i dugo razdoblje koje je moglo proteći od počinjenja tih djela*“. Međutim, i kod takvih predmeta za ratne zločine duljina kaznenog postupka ne može se opravdati iznimnom prirodom postupka.²⁰ Kad je riječ o ponašanju podnositelja, čl. 6. Konvencije ne zahtijeva da podnositelji aktivno surađuju s pravosudnim tijelima, ali se uzima objektivno činjenično stanje pri određivanju je li duljina trajanja postupka prekoračila ono što je razumno, npr. namjera podnositelja da odugovlači postupak ili vrijeme koje je podnositelj proveo u bijegu i sl. Jednako tako, okolnost da se optuženik nalazi u pritvoru čimbenik je koji treba uzeti u obzir pri odluci o razumnosti roka. S druge strane, okolnost koja utječe na ocjenu razumnosti jest i postupanje nadležnih vlasti. Tako ESLJP kod odluke o razumnom trajanju kaznenog postupka uzima u obzir okolnost dužeg odgađanja zbog zdravstvenog stanja podnositelja, ali, s druge strane, ne vrednuje posebno veliko opterećenje sudova, kao ni izostanak svjedoka, okrivljenika i drugih sudionika u postupku.²¹

Kad je riječ o pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u domaćem pravnom sustavu, potrebno je osvrnuti se na pravo na djelotvorni pravni lijek iz čl. 13. EKLJP-a jer se ono direktno odnosi na zaštitu prava pojedinaca od dugotrajnosti postupka. I sam je ESLJP u svojoj jurisdikciji navodio da je čl. 6. *lex specialis* čl. 13. Konvencije te da su zahtjevi za osiguranjem prava na djelotvorni pravni lijek obuhvaćeni pravom na suđenje u razumnom roku. Međutim, zbog sve više predstavki u vezi s dugotrajnim kaznenim postupcima ESLJP je utvrdio da će pravo na suđenje u razumnom roku biti manje učinkovito ukoliko istovremeno ne postoji djelotvorno pravno sredstvo kojim će se to konvencijsko pravo najprije štititi pred domaćim tijelima

¹⁸ Adilletta i drugi protiv Italije, br. 13978/88, 14236/88, 14237/88, od 19. veljače 1991., st. 17.

¹⁹ Vidak protiv Hrvatske, br. 67141/14, od 23. rujna 2021.

²⁰ *Ibid.*, toč. 60.

²¹ Vodič, *op. cit.*, str. 59.

vlasti.²² Nedjelotvorna pravna sredstva u domaćem pravu dovode do neučinkovitosti i odugovlačenja kaznenog postupka. U svrhu borbe protiv odugovlačenja postupka na razini Vijeća Europe donesena je Preporuka Vijeća ministara Vijeća Europe o djelotvornom pravnom lijeku za predugo trajanje postupka,²³ kojom se pozivaju države članice da poduzmu sve korake kako bi se sve faze postupka okončale u razumnom roku; da osiguraju postojanje mehanizama za prepoznavanje postupaka koji bi mogli postati predugi; da osiguraju sredstva za ubrzavanje postupaka koji bi mogli postati pretjerano dugi kako bi se spriječilo da takvi postanu; da osiguraju postojanje djelotvornih pravnih lijekova pred nacionalnim tijelima za sve argumentirane tvrdnje o povredi prava na suđenje u razumnom roku itd. Od pravnih sredstava za borbu protiv odugovlačenja postupka²⁴ naš ZKP predviđa određene procesne mjere usmjerene protiv dugog trajanja postupka.²⁵ Osim toga, devetom novelom ZKP-a ugrađen je novi članak kojim se zabranjuje dvostruko ukidanje prvostupanjske presude, a sve s ciljem ubrzanja kaznenog postupka.²⁶ Pravo na pošteno suđenje, koje uključuje i pravo na suđenje u razumnom roku, konvencijsko je pravo za koje je ESLJP nadležan za sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije,²⁷ ali tek nakon što su iscrpljena domaća pravna sredstva za zaštitu tog prava.²⁸

U odnosu na Republiku Hrvatsku ESLJP je odlučivao više puta o povredama prava na suđenje u razumnom roku. Neke od novijih presuda upućuju na to da su pravna sredstva koja postoje prema domaćem pravu neučinkovita.

Tako je ESLJP 30. srpnja 2020. donio tri presude protiv Hrvatske (Mirjana Marić protiv Hrvatske,²⁹ Glavinić i Marković protiv Hrvatske³⁰ te Kirinčić i drugi protiv Hrvatske³¹) u kojima se bavio pitanjima povrede prava na suđenje u razumnom roku, ali i učinkovitosti pravnih sredstava za zaštitu tog prava. U sva tri predmeta utvrdio je povredu prava na suđenje u razumnom roku zbog prekomjernog trajanja sudskih postupaka pred hrvatskim sudovima, ali i po-

²² Novokmet, A.; Sršen, Z., Neučinkoviti kazneni postupak pred sudovima – implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 24, br. 2, 2017, str. 298.

²³ Recommendation CM/Rec(2010)3 of the Committee of Ministers to member states on effective remedies for excessive length of proceedings od 24. veljače 2010.

²⁴ Pravna sredstva za borbu protiv odugovlačenja postupka u poredbenim sustavima vidjeti u: Novokmet, A.; Sršen, Z., *op. cit.*, str. 304–309.

²⁵ Vidjeti *infra*, str. 10–11.

²⁶ Vidjeti čl. 484.a ZKP-a, izmjene 80/22. O tome više Burić, Z., Deveta novela Zakona o kaznenom postupku – moderno pravosuđe spremno za buduće izazove?, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 29, br. 2, 2022, str. 311–342.

²⁷ Čl. 32. Konvencije.

²⁸ Čl. 35. Konvencije.

²⁹ Mirjana Marić protiv Hrvatske, br. 9849/15, od 30. srpnja 2020.

³⁰ Glavinić i Marković protiv Hrvatske, br. 11388/15 i 25605/15, od 30. srpnja 2020.

³¹ Kirinčić i drugi protiv Hrvatske, br. 31386/17, od 30. srpnja 2020.

vredu prava na djelotvorno pravno sredstvo za zaštitu tog prava. Tumačeći svoje obrazloženje iz ranijeg predmeta,³² ESLJP je ustvrdio da se neučinkovitost pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku ogleda u tome što ubrzavajuće sredstvo u postupku koji već nerazumno dugo traje, u kojem je već nastupila povreda tog prava, nije učinkovito ako nije popraćeno i odštetnim pravnim sredstvom te da oslobađa podnositelje dužnosti tražiti zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pred hrvatskim sudovima.³³ Razlog je to što zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku predstavlja samo ubrzavajuće sredstvo postupka koji i tako već dugo traje te se njime utvrđuje samo povreda tog prava, i to ako sudac donese odluku o povredi navedenog prava. Tek ako ne donese odluku u zakonskom roku, podnositelju zahtjeva ostaje pravo na odštetni zahtjev. Odvojeno od pravnih sredstava za zaštitu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku, sukus ovog rada jest u sklopu instituta odmjeravanja kazne osigurati učinkovitost vođenja kaznenog postupka pred domaćim sudovima na način da se dugo trajanje kaznenog postupka promatra kao okolnost važna za odmjeravanje kazne počinitelju.

3. TRAJANJE KAZNENIH POSTUPAKA – KOMPARATIVNI PRIKAZ

3.1. Trajanje kaznenih postupaka u Republici Hrvatskoj

Da bi se dugo trajanje kaznenog postupka moglo uzeti u obzir kao okolnost pri odmjeravanju kazne počinitelju, postavlja se pitanje koje je to vrijeme koje se smatra neprimjereno dugim za trajanje nekog kaznenog postupka. Odgovor na to pitanje potražili smo u nekim statističkim pokazateljima i poredbenim sustavima s obzirom na to da se kod nas zakonski ne specificira rok u kojem se svaki kazneni postupak treba okončati. Statističkim pregledom o radu sudova iz 2022. utvrđeno je da je u radu sudova bilo ukupno 20 614 predmeta u kojima postupak traje duže od 10 godina („stari predmeti“), od kojih su 8484 predmeta (41 %) prenesena iz prethodnog razdoblja, dok je 12 130 predmeta (59 %) tijekom 2022. godine steklo status „starog predmeta“. Ovdje treba naglasiti da taj statistički prikaz sadržava sve vrste predmeta te ne možemo sa sigurnošću znati koliko je kaznenih predmeta koji traju duže od 10 godina. Od ukupnog broja „starih predmeta“ u radu tijekom 2022. godine (20 614) sudovi su riješili 12 922 predmeta, što iznosi 62 % svih „starih predmeta“ u radu te godine, dok je ostalo neriješeno 7909 predmeta (38 % od ukupnog broja starih predmeta

³² Cocchiarella protiv Italije, br. 64886/01, §§ 74.–76., od 29. ožujka 2006.

³³ Izvješće, točka III.

u radu u 2022. godini). Na kraju 2021. godine neriješenih je „starih predmeta“ na svim sudovima bilo 8484, dok je na kraju 2022. takvih predmeta bilo 7909, što predstavlja smanjenje broja neriješenih „starih predmeta“ za 6,7 %. Tijekom 2022. godine najveći broj „starih predmeta“ imali su u radu općinski sudovi – 11 909 predmeta ili 59 % od svih „starih predmeta“ u radu. Osim toga, pokazatelji govore da je očekivano trajanje postupka skraćeno sa 155 u 2021. na 126 dana u 2022.³⁴

Tablica 1.

Vrsta suda	Neriješeni stari 31. 12. 2021.	Primljeno	Riješeno	Neriješeni stari 31. 12. 2022.
Ukupno općinski sudovi	6092	5817	6512	5593
Ukupno trgovački sudovi	467	1017	982	511
Visoki trgovački sud RH	62	545	554	53
Ukupno županijski sudovi	1863	4751	4874	1752
UKUPNO	8484	12 130	12 922	7909

Izvor: Statistički pregled o radu sudova iz 2022.

Kod nas rok u kojem se mora okončati (kazneni) postupak nije zakonski određen, premda iz odredbi čl. 31. st. 5. ZS-a možda možemo iščitati da se radi o roku od tri godine. U svrhu pronalaska rješenja postojali su prijedlozi da taj rok ne mora biti zakonski određen niti samo postavljen kao opći pravni standard, nego nešto između, odnosno da mora biti propisano da postupak traje najviše određeno vrijeme.³⁵

Jedno novije istraživanje sadrži analizu razloga koji uzrokuju neopravdana odugovlačenja kaznenih postupaka za kaznena djela za koja postoji visok rizik od pranja novca te odabrana kaznena djela srednjeg rizika. Analiza uključuje statističke podatke o trajanju postupaka u odnosu na navedena kaznena djela, kao i preporuke o uvođenju kriterija za prepoznavanje složenih predmeta.³⁶

³⁴ Ministarstvo pravosuđa, Statistički pregled o radu sudova iz 2022., dostupno na: <https://mpu.gov.hr/statisticki-pregled-o-rad-u-sudova/26209> (25. 6. 2024.)

³⁵ Radolović, A., *op. cit.*, str. 7.

³⁶ Bonačić, M.; Vojvoda, N.; Željko, D., Analiza razloga koji uzrokuju neopravdana odugovlačenja u sudskim postupcima u složenim kaznenim predmetima, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 30, br. 2, 2023, str. 453–489.

3.2. Trajanje kaznenih postupaka u nekim državama članicama Vijeća Europe

S druge strane, prema istraživanju koje je proveo *il Sole* 24 2019. godine, prosječno je trajanje kaznenog postupka 1589 dana (oko 4 godine i 4 mjeseca), dok je prema istraživanju koje je provelo Vijeće Europe prosječno trajanje otprilike 3 godine i 9 mjeseci.³⁷ Postoje neke razlike u rezultatima, ali to može biti zbog toga što je Vijeće Europe svoje istraživanje o slučajevima provodilo do 2016., a drugo istraživanje provedeno je potkraj 2019., ili su možda njihove metode izračuna bile drugačije.³⁸ U Austriji je ukupno trajanje istraga i glavnih postupaka u 2021. bilo prosječno 6 mjeseci za nadležnost okružnih sudova i 4,2 mjeseca za nadležnost regionalnih sudova.³⁹

Trajanje kaznenog postupka u svjetlu primjerenog roka može se točno zakonski odrediti ili se može odrediti pravi standard koji vrijedi za sve sudske postupke. Primjerice, u Njemačkoj je taj rok točno određen⁴⁰ i smatra se da nerazumna duljina postupka u njemačkom pravu predstavlja neovisni aspekt odmjeravanja kazne te svako odugovlačenje postupka koje je u suprotnosti s vladavinom prava može u konačnici imati učinak u korist optuženika (Savezni sud pravde, odluka od 26. listopada 2017. – 1 StR 359/17). Nadalje, prema odredbama Zakona o kaznenom postupku Španjolske propisani su rokovi u kojima se moraju provesti određene faze postupka. Tako rok koji tužiteljstvo ima na raspolaganju za formuliranje optužbe ne može biti duži od 90 dana računajući od narednog dana od dana formuliranja optužbe. Pripremno ročište dužan je održati raspravni sudac najkasnije u roku od 45 dana od održavanja ročišta radi formuliranja optužbe, dok usmeno ročište mora započeti u roku od 45 dana nakon završetka pripremnog ročišta.⁴¹ Neki autori u Španjolskoj navode kako iscrpljivanje maksimalnog razdoblja trajanja kaznenog postupka generira obustavu kaznenog postupka kada kašnjenja nisu uzrokovana krivnjom optuženika, već pravosudnim sustavom u općem smislu, kako tužiteljstvom tako i sudbenom vlašću, bez obzira na to radi li se o situacijama koje nisu u njihovoj moći.⁴²

³⁷ Shibata, Y., Better late than never: How long do Legal Proceedings last in Italy?, Mazzeschi, 2020, dostupno na: [https://www.mazzeschi.it/better-late-than-never-how-long-do-legal-proceedings-last-in-italy/#:~:text=Criminal%20proceedings%3A%20According%20to%20a,proceeding%20is%201589%20days%20\(approx.](https://www.mazzeschi.it/better-late-than-never-how-long-do-legal-proceedings-last-in-italy/#:~:text=Criminal%20proceedings%3A%20According%20to%20a,proceeding%20is%201589%20days%20(approx.)

³⁸ *Ibid.*

³⁹ <https://www.justiz.gv.at/home/justiz/daten-und-fakten/verfahrensdauer.1e7.de.html>.

⁴⁰ Vidjeti *supra*, bilj. 3.

⁴¹ Čl. 175. španjolskog Zakona o kaznenom postupku (LEY 906 DE 2004 «Por la cual se expide el Código de Procedimiento Penal. (Corregida de conformidad con el Decreto 2770 de 2004)».

⁴² Headrick, W. C. et al., Duración del proceso penal, u: Headrick, W. C. (ur.), *III Compendio Jurídico Dominicano*, Escuela Nacional de la Judicatura, Santo Domingo, 2015, str. 92.

3.3. Razumni rok trajanja kaznenih postupaka kroz sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava

Premda ESLJP nije postavio neka definitivna pravila o duljini postupaka koji se smatraju okončanim u razumnom roku, kad se razmatra analiza Europskog povjerenstva za djelotvornost pravosuđa,⁴³ može se zaključiti da se postupci koji traju tri godine ili kraće općenito smatraju razumnima, a svaku pritužbu u vezi s takvom duljinom sud obično odbacuje kao „očigledno neutemeljenu” i kao takvu nedopuštenu.⁴⁴ Nadalje, kazneni postupci u trajanju između 3 i 5 godina (tj. kazneni postupci koji su trajali kraće od 5 godina za više od jedne razine nadležnosti) smatraju se razumnima osim u slučajevima kada postoje značajna kašnjenja koja se mogu pripisati vlastima i/ili kada je optuženi u pritvoru. U postupcima koji su trajali više od 5 godina duljina trajanja postupka rijetko se smatra razumnom, osim ako se smatra da su tijela pokazala dovoljno revnosti u vođenju postupka, ako je podnositelj zahtjeva odgovoran za kašnjenja, ako je predmet bio posebno složen i sl.⁴⁵

Međutim, usprkos okvirnim rokovima unutar koji se trajanje postupka smatra razumnim, valja spomenuti i neke odluke u kojima ESLJP nije utvrdio kršenje prava na suđenje u razumnom roku iako su postupci trajali dulje. U tablici ispod nalaze se odluke ESLJP-a u kojima unatoč dužem trajanju kaznenih postupaka nije utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Tablica 2:

Predmet	Godina	Vrijeme	Kazneno djelo	Razlog
Dementjeva protiv Latvije	2012.	8 godina i 5 mjeseci	prijevара	ponašanje podnositelja
Sergey Denosiv i dr. protiv Rusije	2016.	7 godina i 9 mjeseci	organizirani kriminalitet	složenost slučaja
Habran i Dalem protiv Belgije	2017.	8 godina i 5 mjeseci	krađa	složenost slučaja

Izvor: Filatova, M., Reasonable time of proceedings: compilation of case-law of the European Court of Human Rights, 2021, dostupno na: <https://rm.coe.int/echr-reasonable-time-of-proceedings-compilation-of-case-law-of-the-eur/native/1680a20c21>

⁴³ Engl. *Council of Europe European Commission for the efficiency of justice (CEPEJ)*.

⁴⁴ Kao u presudama Tryumbach protiv Ukrajine, br. 44385/02, 12. siječnja 2012. (2 godine i 1 mjesec); J. M. protiv Danske, br. 34421/09, 13. studenog 2012. (1 godina i 4 mjeseca). Henzelin, M.; Rordorf, H., When Does the Length of Criminal Proceedings Become Unreasonable According to the ECtHR?, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 5, br. 1, 2014, str. 94, bilj. 97.

⁴⁵ *Loc. cit.*

Iako se parnični i kazneni postupak razlikuju, kad je riječ o njihovu trajanju, pravilo da se postupci provode bez odugovlačenja vrijedi jednako. U svrhu ubrzanja postupka zakonodavac je uveo izmjene Zakona o parničnom postupku na način da je odredio više rokova za poduzimanje pojedinih procesnih radnji te plan upravljanja postupkom.⁴⁶

4. DUGOTRAJNOST KAZNENOG POSTUPKA KAO OKOLNOST VAŽNA ZA ODMJERAVANJE KAZNE

U ovom poglavlju nastoji se normativnom metodom utvrditi pojam i sadržaj dugotrajnosti kaznenog postupka kao okolnosti važne za odmjeravanje kazne počinitelju. Pritom valja naglasiti zakonsku obvezu da se postupak mora provesti bez odugovlačenja.⁴⁷

4.1. O okolnostima važnima za odmjeravanje kazne

Pojam odmjeravanje kazne usko je vezan za materijalnopravne institute izbora i vrste kazne. Izabrana kazna za određeno kazneno djelo jest i odmjerena kazna, a u njezin sadržaj ulaze sve okolnosti koje se odnose na konkretni kazneni predmet. Okolnosti na kojima se temelji izbor vrste i mjere kazne sve su okolnosti koje utječu na to da kazna bude lakša ili teža. Pritom je zakonodavac u čl. 47. KZ-a⁴⁸ na prvi pogled⁴⁹ izričito naveo koje su to okolnosti što ih sud može uzeti u obzir da kazna počinitelju bude teža ili lakša. Međutim, postojećim izričajem nisu isključene ni one druge, koje nisu izričito navedene u ovom zakonskom članku. Naprotiv, sudu se daje uputa da su one koje su navedene samo egzemplarne za svaki konkretan slučaj. One se ne smiju ignorirati, ali ih

⁴⁶ Čl. 292.a Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, L SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 6/1980, 36/1980, 43/1982, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, i Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022.

⁴⁷ Čl. 11. ZKP-a.

⁴⁸ Jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljeni učinci kaznenog djela, prijašnji počiniteljev život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu. Čl. 47. st. 1. KZ-a.

⁴⁹ U ranijem Kaznenom zakonu na kraju nabrojanja okolnosti zakonodavac je imao još i dodatak „ukupnost društvenih i osobnih uzroka“, što je nesumnjivo omogućavalo uzimanje u obzir i drugih okolnosti, koje nisu izričito navedene. Čl. 56. st. 2. Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 84/2005, 71/2006, 11/2007, 152/2008, 57/2011, 143/2012, dalje u tekstu: KZ/97.

ne treba smatrati zakonskim ograničenjem kojim se ne omogućava uzimanje u obzir i ocjenjivanje svih relevantnih okolnosti za spoznaju o uzrocima kažnjivog ponašanja osobe kojoj se izriče kazna i prognoze njezina učinka upravo na temelju svih osobnih i društvenih okolnosti kriminalnog događaja.⁵⁰

Okolnosti važne za odmjeravanje kazne, otegotne i olakotne, po svojem se sadržaju mogu podijeliti na subjektivne, objektivne i subjektivno-objektivne. U subjektivne okolnosti, osim stupnja krivnje kao temelja i ograničenja za izbor vrste i mjere kazne, ulaze i pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, počiniteljev život prije počinjenja kaznenog djela za koje se kažnjava, njegovo ponašanje nakon počinjenog djela (posebno odnos prema žrtvi i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom) i ukupnost osobnih uzroka koji su pridonijeli počinjenju kaznenog djela. U objektivne okolnosti ubrajaju se jačina ugrožavanja ili povrede kaznenim djelom zaštićenog dobra i ukupnost društvenih uzroka koji su pridonijeli počinjenju kaznenog djela, a u subjektivno-objektivne okolnosti spadale bi one okolnosti u kojima nema izrazite pretežitosti subjektivnih ili objektivnih sadržaja, poput stupnja povrede počiniteljevih dužnosti i način počinjenja te skrivljeni učinci kaznenog djela, u što se ubrajaju i okolnosti u kojima živi počinitelj nakon počinjenja djela.⁵¹

4.2. Sadržaj dugog trajanja postupka kao okolnosti za odmjeravanje kazne

Ako se ostavi po strani sadržaj drugih pojedinih okolnosti, postavlja se pitanje u koju bi se okolnost po sadržaju mogla uvrstiti dugotrajnost kaznenog postupka kao okolnost koju sud odmjerava pri izboru vrste i mjere kazne. Prije svega treba razlučiti što bi ulazilo u sadržaj dugog trajanja postupka kao okolnosti važne za odmjeravanje kazne počinitelju. Dugo trajanje postupka samo po sebi znači neprimjereno, nerazumno, prekomjerno trajanje kaznenog postupka. Takvo predugo trajanje postupka dovodi u pitanje učinkovitost kaznenog pravosuđa te povjerenje građana u kaznenopravni sustav. Osim toga, dugotrajnost postupka oprečna je konvencijskom pravu na suđenje u razumnom roku te svim modelima kaznenog postupka.⁵² Sa stajališta okrivljenika predugo trajanje kaznenog postupka narušava njegovo mentalno zdravlje,⁵³ što

⁵⁰ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio II*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017, str. 240.

⁵¹ *Ibid.*, str. 241–250.

⁵² Vidjeti kod: Krapac, D., 2013, *op. cit.*, str. 8–9.

⁵³ Vidjeti istraživanje koje se bavi utjecajem dugog trajanja sudskih postupaka na mentalno zdravlje počinitelja kod: Clemente, M.; Padilla-Racero, D., The effects of the justice system on mental health, *Psychiatry, Psychology and Law*, 27(5), 2020, str. 865–879.

je suprotno svrsi kažnjavanja, tj. njegovu ponovnom uključivanju u društvo.⁵⁴ Kazneni postupak ne može trajati neograničeno vrijeme, a čak i kad je proveden u skladu sa zakonskim pravilima, ako je do ispravnog rezultata došlo prekasno, smatra se da je trajao neprimjereno dugo.⁵⁵ Stoga se u literaturi navodi kako je učinkovit onaj kazneni postupak čije je vrijeme trajanja bilo primjereno okolnostima slučaja i u kojem je sud ispravno razlučio nedužnost od krivnje optuženika te izrekao kaznenu sankciju.⁵⁶ U ovom su radu prikazani i statistički pokazatelji iz prakse ESLJP-a o tome što se smatra primjerenim rokom trajanja kaznenog postupka, ali ti su rokovi relativni zbog specifičnosti svakog pojedinog kaznenog predmeta.

Dugo trajanje kaznenog postupka može biti rezultat objektivnih okolnosti, npr. složenost predmeta, velik broj optuženika, svjedoka i sl., što je i ESLJP utvrđivao u smislu konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku, ali i subjektivnih okolnosti, npr. šutnja počinitelja, davanje lažnog iskaza, bijeg i slično. Stoga bi se dugotrajnost kaznenog postupka mogla cijeliti kao subjektivno-objektivna okolnost te može biti u jednom predmetu olakotna okolnost (kada okrivljenik nije skrivio neprimjereno trajanje kaznenog postupka), a u drugom predmetu otegotna okolnost za počinitelja (kada je sam počinitelj vlastitim radnjama doveo do odugovlačenja postupka). Međutim, treba podsjetiti kako dugotrajnost kaznenog postupka kao okolnost važna za odmjeravanje kazne nije zakonska obveza suda, nego njegovo slobodno uvjerenje. Teorija kaznenog prava navodi da se nerijetko kao olakotna okolnost uzima dugo trajanje kaznenog postupka, što je i opravdano ako ga sam optuženik nije skrivio jer je vođenje postupka veliko psihičko opterećenje za počinitelja, pa je on već time kažnjen. Isto vrijedi i u slučaju znatnog proteka vremena od počinjenja kaznenog djela do pokretanja postupka, posebno ako se bliži zastara kaznenog progona. Olakotna okolnost za počinitelja prometnog delikta bilo bi i to što je od počinjenja djela proteklo pet godina, pa je riječ o „događaju koji je izbljedio u sjećanju ljudi“.⁵⁷

Premda se radi o okolnosti koju odmjerava sud, ZKP propisuje da je sud dužan u obrazloženju osuđujuće presude navesti okolnosti koje je uzeo u obzir pri odmjeravanju kazne i razloge kojima se vodio prilikom odmjeravanja.⁵⁸ Na propuste suda u postupku odmjeravanja kazne optuženik se može žaliti zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ako su pogrešno utvrđene ili nisu uopće utvrđene odlučne činjenice, među koje ulaze i one važne za

⁵⁴ Čl. 41. KZ-a.

⁵⁵ *Loc. cit.*

⁵⁶ *Ibid.*, str. 10.

⁵⁷ Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, peto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Osijek, 2017, str. 416.

⁵⁸ Čl. 459. st. 6. ZKP-a.

odmjeravanje kazne,⁵⁹ a zbog odluke o kazni ako sud nije pravilno odmjerio kaznu.⁶⁰ To znači da bi žalbeni sud trebao u obrazloženju svoje odluke ocijeniti žalbene navode, između ostalog i okolnost dugog trajanja postupka. U kaznenom postupku određivanje vremena njegova trajanja teži postizanju ravnoteže između učinkovitosti pravosuđa i jamstava uključenih subjekata. Jedna od pozadina protoka vremena u kaznenom postupku jest i mogućnost zastare kaznenog progona.⁶¹ Svrha je zastare višestruka s obzirom na to da se protekom vremena gubi interes javnosti za kažnjavanje. Osim toga, gasi se i državno pravo kažnjavanja. Otežano je i dokazivanje zbog toga što svjedoci zaboravljaju određene i za postupak važne činjenice. Kao što su s pravom upozoravali predstavnici klasične škole kaznenog prava, da bi kazna bila učinkovita, mora uslijediti ubrzo nakon počinjenja kaznenog djela.⁶² Stoga možemo reći da kazneni postupak može trajati najdulje do zastare kaznenog progona, kako to propisuje KZ. U Italiji se, primjerice, istaknula potreba za intervencijom u trajanje kaznenog suđenja, pri čemu je svrha bila dvojaka: (i) smanjenje broja postupaka koji završavaju zastarom kaznenog djela i (ii) zaštita prava optuženika na razumnu kaznu zbog trajanja suđenja. Tako je prema čl. 344-bis Zakona o kaznenom postupku, prema kojem su razlozi za nedopuštenost kaznenog postupka zbog prekoračenja maksimalnog trajanja žalbenog postupka primjenjivi u svim postupcima osim za kaznena djela za koja je zapriječena kazna doživotnog zatvora, čak i kao učinak primjene otegotnih okolnosti, odnosno nedonošenja žalbene presude (uključujući i upućivanje) u roku od dvije godine (st. 1.) i nedonošenja kasacijske presude u roku od jedne godine (st. 2.).⁶³

Na temelju navedenoga postavlja se pitanje može li se zahtjev da se kazneni postupak okonča u primjerenom roku promatrati kroz prizmu okolnosti važne za odmjeravanje kazne, odvojeno od pravnih sredstava protiv odugovlačenja postupka i sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Ili pak, s druge strane, ako su iscrpljene procesne mjere protiv odugovlačenja postupka, a postupak je i dalje trajao neprimjereno dugo, hoće li se dugotrajnost postupka cijeniti kao okolnost važna za odmjeravanje kazne? U odgovoru na to pitanje znakovita je izjava glavnog odvjetnika Josepha Ganda: „*opća istina [...] jest ta da je vrijeme veliki iscjelitelj, da nakon više ili manje opsežnog razdoblja*

⁵⁹ Čl. 470. st. 2. i 3. ZKP-a.

⁶⁰ Čl. 471. st. 1. ZKP-a.

⁶¹ Battarino, G., Il tempo del procedimento penale, tra angoscia della prescrizione e conquista di buone prassi, *Questione Giustizia*, br. 1, 2017, str. 14.

⁶² Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo, opći dio I*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016, str. 172.

⁶³ <https://www.altalex.com/documents/news/2021/12/01/riforma-prescrizione-e-ragione-vole-durata-dei-giudizi-di-impugnazione-le-novita-della-l-134-2021> (3. 7. 2024.).

uvijek dođe točka kada se u odnosima društva prošlost više ne može dovesti u pitanje, i čak i ako je pogrešno, bolje je obrisati ploču“.⁶⁴

Kad se promatra dugotrajnost kaznenog postupka kao olakotna okolnost pri odmjeravanju kazne, ona bi došla u obzir u slučaju duže neopravdane neaktivnosti suda ili drugih pravosudnih tijela na koja okrivljenik nije mogao utjecati. U ZKP-u su propisane određene procesne radnje i mjere protiv odugovlačenja postupka koje nisu skrivljene radnjama okrivljenika ili njegova branitelja. Tako u slučaju ako državni odvjetnik po proteku šest mjeseci od upisa kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava ili od uhićenja nije donio odluku o prijavi, okrivljenik ima pravo podnijeti prigovor sucu istrage zbog odugovlačenja postupka. Ukoliko sudac istrage utvrdi da je prigovor osnovan, rješenjem određuje rok u kojem državni odvjetnik mora odlučiti o kaznenoj prijavi.⁶⁵ Ista procesna mjera propisana je i za odugovlačenje završetka istrage.⁶⁶ Međutim, u slučaju da državni odvjetnik i dalje odugovlači postupak, nije propisana procesna mjera kojom se takvo odugovlačenje može spriječiti, što može dovesti do dugog trajanja postupka bez krivnje okrivljenika. S druge pak strane, ZKP propisuje mogućnost podnošenja pritužbe predsjedniku suda i zbog nepoduzimanja radnji suca istrage koje dovodi do odugovlačenja postupka. Predsjednik suda u tom slučaju pregledava spis vodeći računa o očitovanju suca, trajanju postupka i složenosti predmeta, a ukoliko ocijeni osnovanost pritužbe, određuje primjereni rok u kojem sudac istrage mora donijeti odluku, odnosno odrediti provođenje radnje. U suprotnom podnositelj se može obratiti predsjedniku neposredno višeg suda.⁶⁷ Sud generalno ima obvezu skrbiti o svemu što utječe na odugovlačenje postupka,⁶⁸ jer mu u suprotnom i sam pridonoši, što se kao olakotna okolnost može uzeti u obzir pri odmjeravanju kazne okrivljeniku. Primjedba takvoj regulaciji pravnog sredstva protiv odugovlačenja postupka jest primarno to što se po slovu zakona odnosi samo na prethodni postupak, a da bi pravno sredstvo bilo djelotvorno, mora pokriti sve stadije kaznenog postupka, prema tumačenju ESLJP-a.⁶⁹ Nadalje, postojeća rješenja ne određuju što će biti s osobom koja odugovlači postupak s obzirom na to da takva neaktivnost, odnosno propuštanja u radu državnog odvjetnika ili suca koja nisu rezultat kaznenog djela, predstavljaju samo neuredno obnašanje po-

⁶⁴ Mišljenje Glavnog odvjetnika Ganda u predmetu ACF Chemiefarma NV protiv Komisije Europskih zajednica, Buchler & Co. protiv Komisije Europskih zajednica i Boehringer, Mannheim GmbH protiv Komisije Europskih zajednica od 10. lipnja 1970.

⁶⁵ Čl. 213.b ZKP-a.

⁶⁶ Čl. 229. st. 5. ZKP-a.

⁶⁷ Čl. 347. ZKP-a.

⁶⁸ Čl. 393. st. 2. ZKP-a. Poštivanje konvencijskog standarda učinkovite istrage nije isključiva odgovornost državnog odvjetništva; sud je također dužan osigurati da se postupak provede u razumnom roku i bez nepotrebnih odgađanja. Novokmet, A.; Sršen, Z., *op. cit.*, str. 295.

⁶⁹ *Ibid.*, str. 311.

vjerene funkcije, koje se odnosi na radnopravni karakter osobe koja svojim propustima uzrokuje neopravdano odugovlačenje postupka te nema značenja za sam kazneni postupak.⁷⁰ Osim toga, kritike upućene takvim rješenjima glede pravnih sredstava za ubrzanje kaznenog postupka tiču se i toga što je zaštita od odugovlačenja postupka predviđena samo za okrivljenika, ali ne i za žrtvu kaznenog djela.⁷¹ Jedino pravno sredstvo koje preostaje žrtvi i oštećeniku u prethodnom postupku jest pravo da po isteku dva mjeseca od podnošenja kaznene prijave ili dojave o počinjenom djelu zatraže od državnog odvjetnika obavijest o poduzetim radnjama, o čemu ih državni odvjetnik obavještava u primjerenom roku, a najkasnije trideset dana od zaprimljenog zahtjeva, osim kada bi time ugrozio učinkovitost postupka.⁷²

S druge pak strane, dugo trajanje postupka kao otegotna okolnost pri odmjeravanju kazne počinitelju doći će u obzir ako sud ocijeni da se postupcima okrivljenika ili branitelja odugovlači kazneni postupak, kada će postaviti branitelja po službenoj dužnosti za daljnji tijek postupka do pravomoćnosti presude,⁷³ ili ako utvrdi da okrivljenik radnjom otkaza punomoći branitelju namjerno odugovlači kazneni postupak, kada će mu odrediti rok da uzme novog branitelja te ga upozoriti da će nakon proteka roka postaviti branitelja po službenoj dužnosti,⁷⁴ ili ako je očito da je okrivljenik uzeo drugog branitelja radi odugovlačenja postupka te tako svojom radnjom očigledno zloupotrebljava pravo iz ZKP-a, kada će sud rješenjem uskratiti pravo na tu radnju.⁷⁵ Sud može u tijeku postupka kazniti novčanom kaznom od 6636,14 eura (50 000 kuna) branitelja, opunomoćenika ili zakonskog zastupnika, oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja.⁷⁶ Ako pak državni odvjetnik ne podnosi sudu prijedloge pravovremeno ili druge radnje u postupku poduzima s velikim zakašnjenjem i time prouzroči odugovlačenje postupka, sud o tome izvještava višeg državnog odvjetnika.⁷⁷

⁷⁰ Kos, D., Djelotvorno pravno sredstvo protiv odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u radu državnih odvjetnika i sudaca prema Noveli Zakona o kaznenom postupku, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 20, br. 2, 2013, str. 685.

⁷¹ Đurđević, Z., Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. novelom ZKP/08: Prvi dio, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 20, br. 2, 2013, str. 331.

⁷² Čl. 206.a ZKP-a.

⁷³ Čl. 66. st. 2. ZKP-a.

⁷⁴ Čl. 68. st. 5. ZKP-a.

⁷⁵ Čl. 73. st. 2. ZKP-a.

⁷⁶ Čl. 397. st. 1. ZKP-a.

⁷⁷ Čl. 397. st. 3. ZKP-a.

4.3. Individualizacija kazne u službi odmjeravanja dugotrajnosti kaznenog postupka kao okolnosti važne za izricanje kazne

Odmjeravanje kazne najvažnije je područje na kojem se ostvaruje načelo individualizacije, prema kojem se kaznenopravne sankcije trebaju prilagoditi svakom pojedinačnom počinitelju.⁷⁸ Ono predstavlja složen, kreativan, odgovoran i krajnje ozbiljan društveni i kriminalnopolitički čin.⁷⁹ Nerijetko se smatra da je odmjeravanje kazne nemoguće podvrgnuti strogim pravnim pravilima i da je na tom području neizbježna „individualna komponenta“, što znači da će navedene aktivnosti ovisiti o slobodnom uvjerenju suca koji odluku donosi. Načelo individualizacije kazne polazi od toga da se kaznenopravne sankcije trebaju prilagoditi svakom pojedinačnom počinitelju te da zakonodavac mora pružiti široke mogućnosti sudu u izboru i oblikovanju kaznenopravnih sankcija, a sud prilikom donošenja presude mora voditi računa o svim objektivnim i subjektivnim okolnostima konkretnog kaznenog djela i njegova počinitelja. Razlog je to što svako kazneno djelo i svaki počinitelj imaju nešto jedinstveno i neponovljivo, što se mora uzeti u obzir prilikom izbora vrste i visine kazne i njezina trajanja. Izbor vrste i mjere kazne uvijek je akt subjektivne ocjene, pri čemu je ta subjektivna, ljudska dimenzija istodobno jamac humanosti, tj. jamac da će apstraktna kaznenopravna regulativa biti svedena na ljudsku mjeru.⁸⁰ Najvažniji aspekti individualizacije kazne, uz samu kaznu, jesu formuliranje olakotnih i otegotnih okolnosti, predviđanje alternativa klasičnoj kazni oduzimanja slobode, predviđanje alternativnih mehanizama novčane kazne uz kaznu oduzimanja slobode i sl.⁸¹ Premda se radi samo o jednom mehanizmu odmjeravanja kazne, koji se sam ne može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne, ipak daje smjernice sudu prilikom utvrđivanja okolnosti cjelokupnog kaznenog događaja i svih subjektivnih, objektivnih i subjektivno-objektivnih okolnosti.

Međutim, kaznenopravna doktrina trudi se i to područje urediti pravnim pravilima i stvoriti standarde kako bi se izbjegla pretjerana subjektivizacija jer se smatra da bi prenamaglašavanje načela individualizacije moglo dovesti u pitanje načelo jednakosti građana pred zakonom.⁸² S druge strane, individualizacija kazne i njezina prilagodba svakom pojedinom kaznenom predmetu

⁷⁸ Novoselec, P., *op. cit.*, str. 413.

⁷⁹ Bačić, F., *Kazneno pravo opći dio*, peto, prerađeno i prošireno izdanje, Informator, Zagreb, 1998, str. 416.

⁸⁰ Cvitanović, L., *Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu*, Zagreb, 1997, str. 290.

⁸¹ *Ibid.*, str. 277.

⁸² Novoselec, P.; Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, četvrto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013, str. 427–428.

održava kazneno pravo raznolikim i stvara bogatu doktrinu, na kojoj počiva sudska praksa. Dugo trajanje kaznenog postupka ambivalentno je s obzirom na temeljne postulate kaznenog materijalnog prava (svrhu kažnjavanja, zastaru kaznenog progona, odredbe o ublažavanju kazne) te kaznenog procesnog prava (zahtjev da se postupak mora provesti bez odugovlačenja, načelo suđenja u razumnom roku). Stoga bi načelo individualizacije kazne bilo u službi uzimanja u obzir okolnosti važnih za odmjerenje kazne. Pritom, dakako, treba voditi računa o harmonizaciji sudske prakse, kojoj je načelo individualizacije u određenoj mjeri oprečno. U tom smjeru donesene su preporuke i smjernice fakultativnog karaktera, koje pružaju metodološki način odmjerenja kazne, od kojeg bi svaki sudac mogao odstupiti ako bi smatrao da takvim načinom kazna ne bi bila pravilno odmjerena.⁸³

5. DUGOTRAJNOST POSTUPKA KAO OKOLNOST ZA ODMJERAVANJE KAZNE U PRAKSI SUDOVA REPUBLIKE HRVATSKE

Ako pogledamo sudsku praksu domaćih sudova, možemo primijetiti da, uz one koje predviđa KZ, postoje i druge okolnosti koje se tipično pojavljuju kao olakotne, npr. sudjelovanje u Domovinskom ratu,⁸⁴ a u novije vrijeme i protek vremena, odnosno dugo trajanje postupka.⁸⁵ Međutim, dugotrajnost kaznenog postupka kao olakotna okolnost važna za odmjerenje kazne u praksi domaćih sudova spominje se tek u nekoliko odluka,⁸⁶ ali se taj termin zamjenjuje/poistovjećuje s terminom „protek vremena“ od počinjenja kaznenog djela.⁸⁷

⁸³ Vidjeti u: Dragičević Prtenjača, M., *op. cit.*, str. 115–150. Prijedlog matematičke formule prema kojoj bi se odmjeralo otegotne i olakotne okolnosti važne za izbor vrste i mjere kazne u: Dragičević Prtenjača, M., *The new possibility of methodology of sentencing in Croatia de lege ferenda – the new improved formula*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 57, br. 2, 2020, str. 597–600.

⁸⁴ Bitanga, M.; Škalabrin, D., *Odmjerenje kazne – materijalnopравни i procesnopравни aspekti*, u: *Novine u kaznenom zakonodavstvu 2022. Zbornik radova*, Opatija, str. 52. Tako Presuda Općinskog suda u Splitu broj K-294/13-34 od 12. travnja 2017., str. 4; Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje: VSRH) I Kž 147/2020-4 od 11. ožujka 2020., str. 4.

⁸⁵ Tripalo, D.; Mrčela, M., *Odmjerenje i obrazlaganje kaznenopravnih sankcija*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023, str. 31.

⁸⁶ „Vrhovni sud Republike Hrvatske je našao da će se i ublaženom kaznom u trajanju od tri godine postići svrha kažnjavanja, posebno kada se uzmu u obzir utvrđene olakotne okolnosti, te naročito dug protek vremena od počinjenja kaznenog djela, u kom vremenu optuženik ‘prema saznanjima ovog suda, nije činio nova kaznena djela.’“ Presuda VSRH Kzz 20/03-2 od 16. siječnja 2005.; Rješenje VSRH I Kž 616/05-5 od 11. lipnja 2008.

⁸⁷ Tako Presuda Županijskog suda u Splitu K-2/17 od 2. ožujka 2023., str. 17; Presuda Županijskog suda u Splitu, K-5/19 od 13. veljače 2023., str. 23; Presuda Županijskog suda u

Pritom je vrlo važno razlikovati protek vremena u smislu dugog trajanja postupka od proteka vremena u kojem nije počinjeno novo kazneno djelo, što se odnosi na vrijeme kušnje kod izrečenih uvjetnih osuda kao kaznenopravnih sankcija. Protek vremena od počinjenja djela cijenjen je kao okolnost za odlučivanje o procesnim radnjama tijekom postupka „*imajući u vidu veliki protek vremena od počinjenja djela u kojem postupak nije završen, a u cilju osiguranja potpuno objektivnog rada i zaštite interesa kaznenog postupka*“.⁸⁸

U jednoj novijoj presudi, međutim, odmjeravana je dugotrajnost postupka kao otegotna okolnost za okrivljenika: „*optuženik [je] tijekom postupka izmijenio obranu u pravcu otklanjanja kaznenopravne odgovornosti i procesnom nedisciplinom prouzrokovao dugotrajnost postupka*“,⁸⁹ ili pak kao pogrešno ocijenjena olakotna okolnost: „*prvostupanjski sud pogrešno [je] cijenio za olakotnu okolnost protek vremena, jer da je postupak dugo trajao zbog nedostupnosti okrivljenika, a on je bio nedostupan zato što je protiv njega u Njemačkoj vođen kazneni postupak pa mu je zbog toga bila oduzeta putovnica*“.⁹⁰ U drugom predmetu, premda je prošlo petnaest godina od početka postupka, tu okolnost sud nije uzeo u obzir navodeći: „*Protek vremena, suprotno mišljenju optuženika, ne umanjuje značaj inkriminiranih djela, već naprotiv činjenica da postupak za teška kaznena djela još uvijek nije pravomoćno okončan produljuje neizvjesnost o ishodu postupka te oživljava proživljene situacije*“.⁹¹

Da je sudska praksa neujednačena glede ove okolnosti, govori i stajalište suda kako se protek vremena od počinjenja djela „*ne može smatrati važnim razlogom*“.⁹² Suprotno tome, jednom drugom presudom ta okolnost u korist optuženika bila je isključena iz razmatranja, pri čemu se navodi da se radi o konvencijskom pravu koje se štiti putem pravnih sredstava predviđenih ZoS-om.⁹³ Postoje primjeri sudske prakse u kojima se i dugotrajnost postupka odmjeravala prilikom odluke o troškovima kaznenog postupka.⁹⁴ Nadalje, protek vremena od počinjenja djela uziman je kao okolnost za odlučivanje o proce-

Sisku KŽ-362/2022-10 od 28. veljače 2023., točka 9.; Presuda Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske (dalje: VKSRH) I KŽ-396/2022-4 od 9. prosinca 2022., točka 9., 9.1.; Presuda Općinskog suda u Novom Zagrebu 21 K-56/2017-73 od 16. svibnja 2022., točka 21.; Presuda Županijskog suda u Splitu K-20/18 od 16. ožujka 2020., str. 15; Presuda VSRH I KŽ 415/05-5 od 11. rujna 2007., str. 3; „*protek vremena od počinjenja djela prouzročio upravo optuženik svojim ponašanjem, jer je u bijegu*“, Presuda VKSRH I KŽ-422-2021-5 od 19. travnja 2022.; Presuda VSRH III Kr 86/15-4 od 25. kolovoza 2015.; Presuda Općinskog suda u Osijeku 38. K-42/2021-27 od 16. veljače 2024., toč. 23.

⁸⁸ Rješenje VSRH Su IV-932/11 od 15. lipnja 2011.

⁸⁹ Presuda VKSRH I KŽ-Us-25/2021-8 od 12. siječnja 2022., točka 11.

⁹⁰ Presuda VSRH III Kr-389/01-3 od 30. kolovoza 2001., str. 2.

⁹¹ Rješenje VKSRH IV Kr-113/2021-3 od 20. srpnja 2020., str. 3.

⁹² Rješenje VKSRH I KŽ-rz-32/2023-4 od 5. prosinca 2023., str. 2.

⁹³ Presuda VSRH I KŽ-Us 76/2020-15 od 7. srpnja 2021., točka 10.1.-10.3.

⁹⁴ Presuda Općinskog suda u Vinkovcima K-411/2020-15 od 14. lipnja 2021., točka 30.

snim radnjama tijekom postupka, „*imajući u vidu veliki protek vremena od počinjenja djela u kojem postupak nije završen, a u cilju osiguranja potpuno objektivnog rada i zaštite interesa kaznenog postupka*“.⁹⁵ Također je ta okolnost bila razmatrana kod odlučivanja o suđenju u odsutnosti.⁹⁶

Nesporno je da dugo trajanje kaznenog postupka povlači za sobom negativne posljedice, koje se očituju u relativiziranju svrhe kažnjavanja, neučinkovitosti vođenja kaznenog postupka, nepovjerenju građana u pravosudni sustav, i kao takvo važno je da se kao okolnost za odmjeravanje kazne uzima u obzir prilikom izricanja kaznenopravne sankcije.

Institut ublažavanja kazne omogućava da sudac, kad određuje kaznu za određeno djelo, može izreći i blažu kaznu od one što je propisana za dotično kazneno djelo. Pritom kod zakonskog ublažavanja kazne sud može izreći kaznu blažu od propisane za određeno kazneno djelo samo kad zakon izričito propisuje (u općem dijelu npr. kod pomaganja, pokušaja kaznenog djela, prekoračenja nužne obrane i sl.).⁹⁷ Kad je riječ o sudskom ublažavanju kazne, blažu kaznu od propisane za određeno kazneno djelo sud može izreći kada postoje naročite olakotne okolnosti, pri čemu se u literaturi navodi situacija kada se počinitelj pomirio sa žrtvom, ako joj je u potpunosti ili većim dijelom naknadio štetu prouzročenu kaznenim djelom ili se pak ozbiljno trudio naknaditi tu štetu, kao i onda kada su se državni odvjetnik i okrivljenik o tome sporazumjeli.⁹⁸ Kad je riječ o dugotrajnosti kaznenog postupka kao okolnosti koja je od značaja za sudsko ublažavanje kazne, sudska praksa pokazuje da je ta okolnost uzimana u obzir prilikom zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazne.⁹⁹

⁹⁵ Rješenje VSRH Su IV-932/11 od 15. lipnja 2011. Isto: „Protek vremena, suprotno mišljenju optuženika, ne može umanjiti značaj inkriminiranih djela, već naprotiv činjenica da postupak za teška kaznena djela još uvijek nije pravomoćno okončan evocira proživljene situacije i produljuje neizvjesnost o ishodu postupka, što ne može povoljno djelovati na sudionike u postupku, posebno na žrtve, ali i na svjedoke.“ Rješenje VSRH II-4 Kr 106/16-5 od 26. siječnja 2017., str. 2.

⁹⁶ Rješenje VKSRH I Kž-111/2021-4 od 27. svibnja 2021.; Rješenje VKSRH Kž-rz 21/2018-4 od 17. siječnja 2019.

⁹⁷ Horvatić, Ž. et. al., *op. cit.*, str. 255.

⁹⁸ Čl. 48. st. 2. i 3. KZ-a

⁹⁹ Tako Presuda VSRH I Kž 345/10-4 od 19. siječnja 2011.: „*prvostupanjski sud propustio je cijiniti protek vremena od počinjenog kaznenog djela (radi se o gotovo deset godina), a što sve, po stanovištu ovoga suda, opravdava izricanje blaže kazne optuženiku*“; Rješenje VSRH I Kr 287/04-5 od 5. listopada 2004., str. 2; Presuda VKSRH I Kž-59/2022-8 od 6. prosinca 2022.; Rješenje VSRH I Kr 2/04-3 od 6. travnja 2004.

6. UMJESTO ZAKLJUČKA

Konvencijsko pravo na suđenje u razumnom roku zahtjev je koji imaju svi kazneni postupci, a da bi se kazneni postupak proveo u razumnom roku, zakonodavac je predvidio više ili manje učinkovita pravna sredstva za ubrzanje kaznenog postupka. Dugo trajanje kaznenog postupka oprečno je zahtjevu za suđenje u razumnom roku i zahtjevu za njegovo učinkovito provođenje. Međutim, kada kazneni postupak predugo traje, „šteta“ je već napravljena i nema povrata u prijašnje stanje. Propisana pravna sredstva i sama po sebi mogu uzrokovati odugovlačenje kaznenog postupka, pa se čini da se vrtimo u začaranom krugu, iz kojeg nema izlaza. Ipak, na temelju prakse domaćih sudova možemo reći da je hipoteza da se zaštita prava na suđenje u razumnom roku može osigurati (pravilnim?) ocjenjivanjem okolnosti dugotrajnosti kaznenog postupka kao olakotne okolnosti za okrivljenika onda kada on svojim ponašanjem i radnjama nije doveo do odugovlačenja postupka, ili pak kao otegotne okolnosti onda kada bi okrivljenik namjerno odugovlačio postupak, potvrđena. Međutim, naša judikatura nije ujednačena glede uzimanja u obzir dugog trajanja kaznenog postupka kao okolnosti važne za odmjeravanje kazne, što je razvidno iz pojedinih sentenci sudova u Hrvatskoj. To može biti i rezultat recentnog normativnog okvira glede okolnosti važnih za odmjeravanje kazne iz čl. 47. KZ-a. Iako je zakonodavac u prvom dijelu odredbe o okolnostima važnima za odmjeravanje kazne propisao da sud pri izboru vrste i mjere kazne treba cijeliti sve okolnosti važne da ona bude teža ili lakša, u drugom dijelu odredbe navodi okolnosti koje sudovi osobito cijene pri odmjeravanju kazne, gdje dugo trajanje postupka nije okolnost koja je, barem po slovu zakona, važna za odmjeravanje kazne. To potvrđuje i sudska praksa, gdje je neki sudovi uzimaju u obzir pri izboru vrste i mjere kazne, a drugi ne. Stoga bi kao o prijedlogu *de lege ferenda* trebalo razmisliti o potrebi intervencije u odredbu čl. 47. KZ-a te uvrstiti dugo trajanje kaznenog postupka među nabrojene okolnosti koje se osobito odmjeravaju pri izboru vrste i mjere kazne, ili pak na nedvojbena način propisati da se uz one „osobite“ okolnosti uzimaju u obzir „i druge okolnosti relevantne za pojedini kazneni predmet“ po uzoru na raniju formulu iz KZ/97, gdje je na kraju nabrojavanja zakonodavac predvidio i „ukupnost društvenih i osobnih uzroka“. Pritom treba naglasiti kako se i ta ranija formulacija odnosila na uzroke „koji su pridonijeli počinjenju kaznenog djela“, u čiji sadržaj ne bi moglo ući dugo trajanje kaznenog postupka, jer se, kako smo ranije kazali, radi o subjektivno-objektivnoj okolnosti, koja nije uzrokovala počinjenje kaznenog djela, nego je okolnost koja se pojavljuje tijekom kaznenog postupka zbog procesnih neaktivnosti stranaka ili suda koje dovode do njegova predugog trajanja. Stoga, ako bismo išli u smjeru dodatka dosadašnjim taksativno nabrojenim „osobitim“ okolnostima iz čl. 47. KZ-a, taj bi dodatak mogao glasiti „i drugih relevantnih okolnosti važnih za odmjeravanje kazne“.

Razlog je to što sadašnjom formulacijom, premda je propisano da se trebaju cijeliti sve okolnosti, zakonodavac takvim normativnim izričajem zapravo daje primat taksativno nabrojenim okolnostima u odnosu na ostale koje se mogu pojaviti kao relevantne, kao što je dugo trajanje kaznenog postupka, koje ima implikacije na konvencijsko pravo na suđenje u razumnom roku.

Nadalje, ono što ne znamo iz analize pojedinih sudskih odluka glede dugotrajnosti kaznenog postupka kao okolnosti za odmjeravanje kazne jest jesu li tijekom postupaka gdje je dugotrajnost odmjeravana kao okolnost uložena pravna sredstva za ubrzanje kaznenog postupka propisana ZKP-om, što su pitanja za daljnje znanstvene rasprave. Točnije, postavlja se pitanje hoće li ta okolnost biti relevantna pri odmjeravanju kazne uslijed kaznenog postupka u kojem je sud već odlučivao povodom pravnih sredstava za ubrzanje kaznenog postupka, a postupak je unatoč tim pravnim sredstvima predugo trajao. U svakom slučaju, ondje gdje se dugo trajanje kaznenog postupka uzima u obzir kao okolnost važna za odmjeravanje kazne, bilo kao olakotna bilo kao otegotna, ona je u službi zaštite konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku jer osigurava da se svrha kažnjavanja postigne već pred domaćim sudovima te da se kroz tako odmjerenu kaznu zadovolji i potreba države za kažnjavanjem protupravnih ponašanja. S druge strane, osigurava se potreba okrivljenika koji dugo čeka na presudu i izvršavanje kaznenopravne sankcije da mu kazna bude pravilno odmjerena, osobito kada je do odugovlačenja postupka došlo bez njegove krivnje. Na koncu, uzimanjem u obzir dugog trajanja kaznenog postupka kao okolnosti važne pri odmjeravanju kazne osigurava se i potreba državnog odvjetnika da se okrivljeniku koji je svojim radnjama pridonio odugovlačenju postupka ta okolnost cijeni kao otegotna pri odmjeravanju kazne. Osim toga, s obzirom na to da se dugo trajanje kaznenog postupka u našoj judikaturi cijeni kao okolnost važna za odmjeravanje kazne, ona se može smatrati dodatnim sredstvom u službi zaštite konvencijskog prava na suđenje u razumnom roku jer omogućava da se konvencijski zahtjev za djelotvornim pravnim sredstvom osigura kroz pravilno odmjerenu kaznu počinitelju. Preciznije, ukoliko nacionalni sudovi poštuju pravila o pravilnom odmjeravanju kazne, što podrazumijeva uzimanje u obzir dugotrajnosti kaznenog postupka kao okolnosti važne za odmjeravanje kazne, tada se neće raditi o povredi prava na suđenje u razumnom roku iz čl. 6. EKLJP-a.

LITERATURA

1. Bačić, F. *Kazneno pravo opći dio*, peto, prerađeno i prošireno izdanje, Informator, Zagreb, 1998.
2. Battarino, G., Il tempo del procedimento penale, tra angoscia della prescrizione e conquista di buone prassi, *Questione Giustizia*, br. 1, 2017, str. 14–20.
3. Bitanga, M.; Škalabrin, D., Odmjeravanje kazne – materijalnopравни i procesno-pravni aspekti, u: *Novine u kaznenom zakonodavstvu 2022. Zbornik radova*, Opatija, 2022, str. 37–59.
4. Bonačić, M.; Vojvoda, N.; Željko, D., Analiza razloga koji uzrokuju neopravdana odugovlačenja u sudskim postupcima u složenim kaznenim predmetima, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 30, br. 2, 2023, str. 453–489.
5. Burić, Z., Deveta novela Zakona o kaznenom postupku – moderno pravosuđe spremno za buduće izazove?, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 29, br. 2, 2022, str. 311–342.
6. Carić, M., Pojam načela pravičnog postupka pred kaznenim sudom, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 43, br. 2, 2006, str. 55–73.
7. Clemente, M.; Padilla-Racero, D., The effects of the justice system on mental health, *Psychiatry, Psychology and Law*, vol. 27, br. 5, 2020, str. 865–879.
8. Cvitanović, L., Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu, 1997, Zagreb.
9. Dragičević Prtenjača, M., Utjecaj (nemetodološkog) odmjeravanja kazne na (ne) ujednačenost sudske prakse u Hrvatskoj i narušavanje tekovine vladavine prava, u: Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M. (ur.), *Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse, Liber amicorum Petar Novoselec*, Zagreb, 2019, str. 115–150.
10. Dragičević Prtenjača, M., The new possibility of methodology of sentencing in Croatia de lege ferenda – the new improved formula, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 57, br. 2, 2020, str. 585–603.
11. Đurđević, Z., Odluka o kazni – kaznenoprocena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 11, br. 2, 2004, str. 751–782.
12. Đurđević, Z., Dugotrajnost postupka – posljedice nerješivog funkcionalnog hendikepa hrvatskog kaznenog pravosuđa: Pravo žrtve na djelotvorni pravni lijek i kaznenoprocenu zaštitu konvencijskih prava, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 30, br. 2, 2023, str. V–XXIII.
13. Đurđević, Z., Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. novelom ZKP/08: Prvi dio, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 20, br. 2, 2013, str. 315–362.
14. Filatova, M., *Reasonable time of proceedings: compilation of case-law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, 2021.
15. Headrick, W. C. *et al.*, Duración del proceso penal, u: Headrick, W. C. (ur.), *III Compendio Jurídico Dominicano*, Escuela Nacional de la Judicatura, Santo Domingo, 2015.
16. Henzelin, M.; Rordorf, H., When Does the Length of Criminal Proceedings Become Unreasonable According to the ECtHR?, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 5, br. 1, 2014, str. 78–109.

17. Hinz, J., Angemessene Dauer von Strafverfahren ist einzelfallbezogen zu beurteilen, Beck-Aktuell Heute im Recht, dostupno na: <https://rsw.beck.de/aktuell/daily/magazin/detail/angemessene-dauer-von-strafverfahren-ist-einzelfallbezogen-zu-beurteilen> (5. 8. 2024.).
18. Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo opći dio I*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016.
19. Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo opći dio 2*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.
20. Horvatić, Ž., Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 11, br. 2, 2004, str. 381–434.
21. Konjić, Z., *Trajanje kaznenog postupka i pravo na suđenje bez zakašnjenja u Republici Hrvatskoj*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2000.
22. Kos, D., Djelotvorno pravno sredstvo protiv odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u radu državnih odvjetnika i sudaca prema Noveli Zakona o kaznenom postupku, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 20, br. 2, 2013, str. 679–689.
23. Krapac, D., *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*, VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2020.
24. Krapac, D., Trajanje kaznenog postupka i pravo na kazneno suđenje u razumnom roku, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, br. 1, 2013, str. 5–70.
25. Novokmet, A.; Sršen, Z., Neučinkoviti kazneni postupak pred sudovima – implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 24, br. 2, 2017, str. 293–334.
26. Novoselec, P.; Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, četvrto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013.
27. Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, peto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Osijek, 2016.
28. Radolović, A., Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 29, br. 1, 2008, str. 1–40.
29. Tripalo, D.; Mrčela, M., *Odmjeravanje i obrazlaganje kaznenopravnih sankcija*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023.
30. *Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na pošteno suđenje (kazneni aspekt)*, Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2022.

Summary

Maja Pilić, PhD *

THE LONG DURATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS AS A CIRCUMSTANCE IN SENTENCING FOR THE PURPOSE OF PROTECTING THE RIGHT TO A TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME

This paper deals with the issue of the length of criminal proceedings, approaching it from two angles. One refers to the relevance of the duration of the criminal proceedings as an important circumstance in determining the criminal sanction on the perpetrator in domestic law. The second is the importance of this issue for the exercise of the Convention right to a fair trial, which includes the right to a trial within a reasonable time. This is due to the fact that, regardless of the presumption of innocence, the very conduct of criminal proceedings against a certain person represents an encroachment on personal rights, the right to freedom, the right to work, etc. This paper therefore attempts to answer the question of whether the long duration of the criminal proceedings is taken into account as a mitigating or aggravating circumstance when determining the criminal sanction, and whether there will be a violation of the Convention right to a trial within a reasonable time if the national court properly evaluates the circumstance of the long duration of the criminal proceedings when determining the sanction. Although not harmonised, judicial practice answers this question in the affirmative. The lack of uniformity of jurisprudence regarding considering the long duration of criminal proceedings as a circumstance important for sentencing may also be the result of the recent normative framework regarding circumstances important for sentencing from Article 47 of the Criminal Code. Therefore, as a *de lege ferenda* proposal, it is important to consider the need to intervene in the provision of Article 47 of the Criminal Code and to include the long duration of criminal proceedings among the listed circumstances that are particularly weighed when choosing the type and measure of punishment, or else to prescribe unequivocally that, in addition to those “special” circumstances, “other circumstances relevant to a particular criminal case are also taken into account”.

Taking account of the length of criminal proceedings as a circumstance important for sentencing ultimately means that in domestic law, independently of the means for protecting the right to a trial within a reasonable time, the circumstance of the duration of criminal proceedings is taken as an “additional” means when sentencing the offender. The aforementioned “means” serve to protect the Convention right to a trial within a reasonable time and are ultimately reflected in the choice of the type and measure of punishment. More precisely, if national courts respect the rules on proper sentencing, which implies taking into account the length of the criminal proceedings as a circumstance important for sentencing, then there will be no violation of the right to a trial within a reasonable time under Article 6 ECHR.

Keywords: right to a trial within a reasonable time, length of criminal proceedings, mitigating circumstance, statute of limitations for criminal prosecution, principle of individualisation

* Maja Pilić, PhD, Titular Assistant Professor, University Department of Forensic Sciences, University of Split; maja.pilic@unist.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1979-3023>

